

Українська мова

ТЕМА: Правопис прислівників на **-о**, **-е**, утворених від прикметників і дієприкметників

ПРАВИЛО

Пишемо о	Пишемо е
У прислівників, утворених від прикметників і дієприкметників, у кінці переважно пишемо о . Наприклад: яскрав о , свіж о , чист о , схвильован о .	Після шиплячих, у кінці прислівників пишемо е . Наприклад: гаряч е , боляч е , ворож е .

Вправа

386 І. Утворіть і запишіть від поданих прикметників та дієприкметників прислівники на **-о**, **-е**. Виділіть суфікси.

Закоханий, блискучий, терплячий, завітчаний, нежданий, добрячий, задуманий, сліпучий, радісний, хороший, шалений, мальовничий.

387 І. Спишіть речення, розкриваючи дужки. Підкресліть граматичні основи.

1. Сонце в(е,и)сні знов привітн(е,о) свят-рушнички вист(е,и)ля (Д. Іванов). 2. У нашій Галактиці зорі розташовані нерівномірн(е,о), їх найбільше навколо її центра (З підручника). 3. А небо засніжене ніжн(е,о) так ніжиться (О. Лященко). 4. Розв'яже дядько торбу, дістане хліба, сала, поїсть добряч(е,о) (С. Олійник). 5. Сонях старенький смутн(е,о) згорбатів, будем на осінь добрі й багаті (І. Жиленко).

Вправа

Від поданих прикметників утворити прислівники суфіксальним способом. Записати їх у дві колонки.

Багатозначний, безжалісний, байдужий, нудний, блискучий, ближчий, даремний, хороший, цілющий, грозняний, жагучий, добрячий, титанічний, символічний.

у кінці пишемо о .	у кінці пишемо е .

Тема: Робота над змістом та аналіз вірша «Лебеді материнства»

Основна думка

*Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.*

Художні засоби

Поет вибирав із золотих розсипів рідної мови образні словосполучення (метафори, епітети, порівняння), вдихнув у них таку магічну силу, таку чарівність незвичайну, що й ми, читачі, проймаємося тим дивовижно казковим світом, своєрідним теплом, у якому виростає син.

Повтор: Можна все на світі вибирати, сину, Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Метафори: «мріють криками... лебеді», «темряву тривожили... півні», «танцювали лебеді», «заглядає в шибку казка», «лебеді... лоскотали марево», «...будуть мандрувати очі материнська і білява хата», «прийдуть верби і тополі», «стануть... листям затріпочуть... душу залоскочуть».

У вірші багато **народнопоетичних порівнянь:**

- білява хата;
- лебеді, як мрії;
- тихі зорі;
- диво-наречені.

Жанр. За формою це, власне, **колискова пісня.**

Почуття патріотизму — найсвятіше почуття людини. Кожен з нас любить землю, де він народився, виріс, мову, вперше почуту з уст матері, вулицю, на якій зростав. Любить сильно, щиро. А от знайти слова, щоб виразити свою любов, — важко.

В. Симоненко такі слова знайшов. Він зумів передати у «Лебедях материнства» й інтимність любові до рідної матері, й любов до прекрасної неньки нашої — України у простих, щирих словах.

Композиція

Вірш умовно ділиться на **дві частини**. У першій ми відчули материнську ласку й турботу про малого сина (він ще в колисці); у **другій** — йдеться мова про клопоти, які буде мати вже дитина дорослою людиною (і мавки

чорноброві, і диво-наречені, і брати по духу). Але за сином «завжди будуть мандрувати очі материнські і білява хата».

Сюжет

Починається вірш зі своєрідної розмови поета з сином про те, що він, підрісши, вирушить у життєву дорогу — з дорогою часто зв'язані зміни в людським житті. Поет говорить про зустрічі, які чекають на сина на життєвих шляхах, про майбутнє кохання, друзів, дружину. Все, все може вибрати людина. І шляхи, якими піде. Та завжди з сином будуть «очі материнські і білява хата».

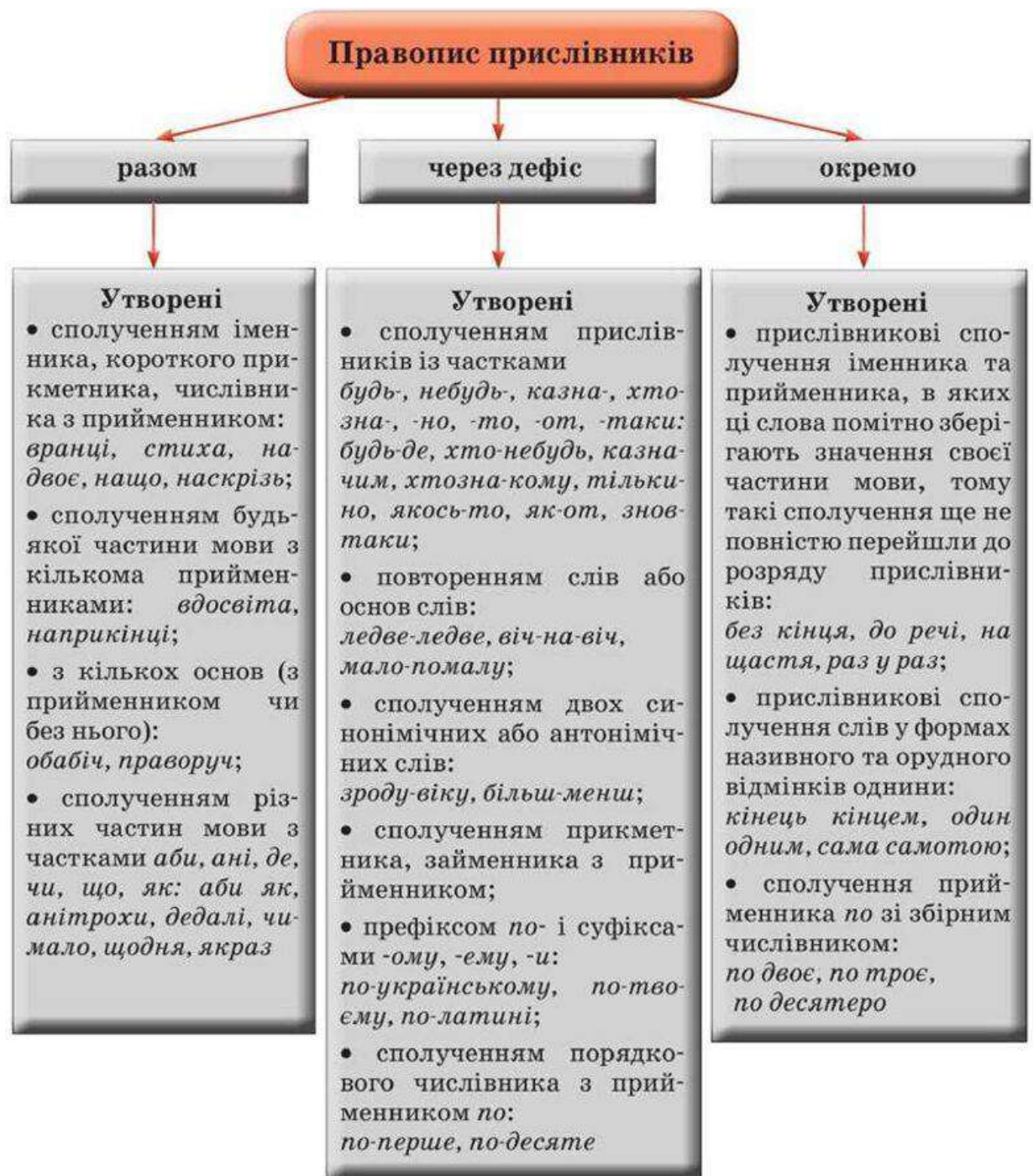
Звернемо увагу на епітет «білява хата» — він не тільки передає традиційний білий колір хати, а й наче олюднює її, створює таке враження, неначе йдеться про живу істоту, людину. Шлях, у який виряджає сина поет, сповнений тривоги і небезпек. Та сили юнакові, мужності надає рідна земля, любов до неї.

Образи

1) **Мати** — центральний в духовному Космосі українців починаючи з трипільської доби. В народному уявленні мати завжди ототожнювалася з Батьківщиною. Тому зрада їй вважалась непростимим гріхом, а втрата — катастрофою. Вибір іншої Батьківщини постійно осуджувався, оскільки призводив до самознищення нації.

2) **Лебеді** — завжди асоціювалися з вірністю, тому не випадково В. Симоненко звертається до них, пов'язуючи їх з материнством.

3) **Національна символіка** постає надійним оберегом українців, хоч би де вони опинилися, навіть якщо на чужину закинула їх недоля.

Завдання: Списати прислівники, розкриваючи дужки

(Без)відома, (без)перестанку, (без)сумніву, (без)кінця(краю), (в)до(світа), (в)заперті, (в)затишку, (від)тепер, (від)усюди, (во)віки, (в)решті(решт), вряди (годи), (все)одно, всього(на)всього, (в)три(дорога), (в) цілому, (в)шосте, ген(ген), давним(давно), (де)далі, день(за)днем, день(у) день, десь(то), (до)відома, (до)завтра, (до)ладу, (до)не(схочу), (до)нині, (до)ранку, (з)боку, (з)боку(на)бік, звіку(зроду), (зо)зла, (з)середини.

391 I. Прочитайте вголос прислівники, правильно наголошуючи їх. Поясніть, згідно з яким правилом пишемо слова кожної групи.

1. Босóніж, водно́час, за́вжди, зóвсім, зóзла, наві́ки, на́вхрест, на́рівно на́різно, на́скрізь, на́спіх, на́сухо, поза́очі, по́просту, спóвна́.

2. Ко́ли-не-ко́ли, всьогó-на́-всьогó, віч-на́-віч, пліч-о́-пліч, хоч-не-хóч.

3. Бúдь-де, бúдь-коли, хтóзна-ко́ли, як-не́будь, та́к-то.

4. Зрóду-ві́ку, рано-вранці, врешті-решт, ча́сто-гу́сто, давні́м-давнó, не сьогодні-завтра, з ді́да-праді́да, без кінця-краю.

II. З одним словом кожної групи (на вибір) складіть і запишіть словосполучення.

Розподіліть слова у два стовпчика: які - пишуться через дефіс, які пишуться разом

1. Будь (коли),
2. на (бік),
3. за (раз),
4. геть (чисто),
5. в (третє),
6. по (вік),
7. по (дитячому),
8. сяк (так),
9. по (ведмежому),
10. у (низ).

397 I. Спишіть прислівники, знімаючи риску. Поясніть написання.

1. Високо/превисоко, від/учора, часто/густо, що/весни, на/швидко, з/рідка, в/четверо, в/нічию, з/на/двору, десь/то, пліч/о/пліч, де/не/де, видимо/невидимо, хтозна/коли, з/вечора, по/нашому, по/іншому, з ді́да/праді́да, де/коли, що/миті, по/козацькому, аби/коли, врешті/решт, більш/менш, без кінця/краю, з давніх/давен.

коли-не-коли
видимо-невидимо
зроду-віку

2. На/скрізь, за/видна, зроду/віку, з/вечора, з/на/двору, в/до/світа, повсяк/час, по/новóму, геть/чисто, по/своєму, у/четверо, на/багато, на/весні, рано/вранці, на/половину, з/ранку, на/верх, у/середині, на/четверо, по/дитячому.

400 I. Спишіть речення, правильно записуючи слова й розставляючи пропущені розділові знаки. Підкресліть прислівники як члени речення.

1. Коли/не/коли набіжить вітер ударить тугою хвилиною по верховіт(т)ях (І.Цюпа). 2. Спокон/віку в дивовижних барвах стоїть світ вражаючи взаємопереходами відтінків (І.Вихованець). 3. Скільки років кохаю а закохуюсь в тебе що/дня (Л.Костенко). 4. Право/руч кр(е,и)ниці росте горобина, а з/ліва, майже біля зрубу, у пишному намисті – ч(е,и)рвона калина (І.Цюпа). 5. Сяк/так, на/в/скосяк, аби не по/людськи (Нар. творчість). 6. У/вечері посумую, а в/ранці заплачу (Т.Шевченко).